

Advies in vertrouwen

Jaarverslag 2012

Periode 1 oktober - 31 december

**adviespunt
klokkenluiders**

Advies in vertrouwen

Jaarverslag 2012

Periode 1 oktober - 31 december

Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag van het Adviespunt Klokkeluiders, dat op 1 oktober 2012 werd geopend. Aan de oprichting ging een periode van intensieve voorbereiding vooraf: het samenstellen van de commissie, het aantrekken van de medewerkers en het inrichten van de organisatie. Ook werd overleg gevoerd met een vergelijkbare buitenlandse organisatie en werden contacten gelegd met vele instanties in ons land waar klokkeluidersmeldingen worden behandeld.

Ik wil mijn waardering uitspreken aan allen die met hun grote inzet en professionaliteit het Adviespunt Klokkeluiders mogelijk hebben gemaakt. Het was pionierswerk dat door ieders inspanningen werkelijkheid is geworden.

Hoewel er op het gebied van klokkeluiden in Nederland de afgelopen jaren verbeteringen zijn doorgevoerd, zijn wij er nog lang niet: er is nog veel te doen. In het contact met degenen die ons benaderden, hebben wij gemerkt dat klokkeluiden veelal een moeizaam proces is. Er is soms angst, bezorgdheid en frustratie. Ook is er onbekendheid met de juiste manier om de klok te luiden: want welke stappen kunnen er gezet worden en waar kan een vermeende misstand worden gemeld?

In ons korte bestaan is duidelijk geworden dat wij nadrukkelijk voorzien in een behoefte: klokkeluiders willen ondersteuning en advies van iemand met wie ze in vertrouwen kunnen praten. Wij kunnen dit geven: met een gemotiveerd team van specialisten bieden wij de klokkeluiders binnen de overheid en het bedrijfsleven de helpende hand in het op effectieve wijze aankaarten van de door hen geconstateerde misstand. Hun eerste reacties op onze dienstverlening geven een positief beeld.

Ons streven is dat klokkeluiders ons in toenemende mate in een vroeg stadium om advies vragen, zodat wij hen zo goed mogelijk kunnen begeleiden en de misstand wordt opgelost, want dat is natuurlijk het doel.

De periode van drie maanden die dit verslag bestrijkt, is uiteraard te kort om conclusies te verbinden aan de cijfers. Bovendien waren op peildatum 31 december 2012 nog niet alle zaken afgerond. Toch geeft deze periode een eerste beeld van de klokkeluiders en hun zaken, het laat zien dat er behoefte aan ondersteuning is en het helpt ons onze dienstverlening te verbeteren.

Onze medewerkers staan ook in 2013 klaar om klokkeluiders van gedegen advies te voorzien, zodat zij de misstanden op de juiste manier onder de aandacht kunnen brengen van hun werkgever of een extern meldpunt. Want melders van misstanden bewijzen hun organisatie en de samenleving een grote dienst.

Martin van Pernis

Voorzitter commissie Adviespunt Klokkeluiders

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'M. van Pernis', written over a horizontal line.

Inhoudsopgave

1. Management samenvatting	7
2. Het Adviespunt Klokkenluiders	10
3. In contact	13
4. De dienstverlening	14
5. De klokkenluiders	18
6. De mening van de cliënten	22
7. Communicatie en voorlichting	24
8. Blik op 2013	25

“U heeft ten minste mijn stukken gelezen en goed naar me geluisterd. Die tijd – hoeveel dan ook – heeft niemand van de organisatie voor mij genomen. Dus dat is 100% meer van wat anderen zouden hebben moeten doen.”

1. Management samenvatting

De periode van drie maanden die dit jaarverslag bestrijkt, is beperkt. Bovendien zijn de gegevens in dit jaarverslag een momentopname, waarbij de peildatum 31 december 2012 was – niet alle zaken waren op dat moment afgerond en deze lopen door in 2013. Daarom is voorzichtigheid geboden bij het trekken van conclusies. Toch schetsen wij in dit jaarverslag een zo goed mogelijk beeld van onze bevindingen. In deze samenvatting worden de belangrijkste bevindingen weergegeven.

Het Adviespunt Klokkenuiders

Het op 1 oktober 2012 opgerichte Adviespunt Klokkenuiders adviseert en ondersteunt klokkenuiders binnen de overheid en het bedrijfsleven bij de stappen die zij kunnen zetten. Het adviespunt is onafhankelijk, werkt vertrouwelijk en de dienstverlening is gratis.

In contact

In de eerste drie maanden namen 105 personen contact met ons op. Hiervan was 67 procent man en 33 procent vrouw. Zij namen om verschillende redenen contact op; 73 personen (69 procent) vroegen de adviseurs om een inhoudelijk advies. Van de 105 personen benaderde 34 procent ons over een organisatie in de private sector, 45 procent over een organisatie in de publieke sector en 17 procent over een organisatie in de semipublieke sector. De overige 4 procent kon niet in een sector worden ingedeeld omdat deze personen bepaalde maatschappijbrede problematiek aan wilden kaarten.

De dienstverlening

Van de 73 personen die om een inhoudelijk advies vroegen, waren op 31 december 2012 47 zaken afgerond. Deze personen hebben wij na een gedegen analyse van de zaak een advies gegeven. In een aantal gevallen hebben wij de cliënten doorverwezen, bijvoorbeeld naar de ondernemingsraad van hun werkgever, een externe instantie of juridische dienstverlener. Van de 21 personen die wij doorverwezen

naar een externe instantie, verwezen wij er 15 door naar een meldpunt of onderzoeksinstantie.

Niet alle verzoeken om advies kwalificeren als 'klokkenuiderszaak'. Hiervoor moet er namelijk een op redelijke gronden gebaseerd vermoeden van een misstand zijn, die raakt aan het maatschappelijk belang en waarvan de klokkenuider kennis heeft door zijn werk. Het adviespunt noemt overigens ook iemand die overweegt een vermoeden van een misstand te melden maar dit nog niet heeft gedaan een klokkenuider.

Van de 73 verzoeken om advies waren op 31 december 2012 14 zaken gekwalificeerd als klokkenuiderszaak. In 14 andere zaken was het (nog) niet mogelijk om vast te stellen of het om klokkenuiderszaken ging.

Ook hebben wij individuele werkgevers, op hun verzoek, in algemene zin geadviseerd over de opzet van klokkenuidersregelingen.

De klokkenuiders

Van de 14 klokkenuiders zijn er 8 man en 6 vrouw. Zij zijn voornamelijk tussen de 40 en 60 jaar oud en werkzaam in functies op HBO-niveau en hoger. Zij komen zowel uit de private (5 personen), de publieke (5) als de semipublieke sector (4). De klokkenuiders zijn overwegend werknemer van de organisatie waar zij een misstand vermoeden.

De misstanden die zij aan de kaak willen stellen, zijn van verschillende aard; het meest voorkomend zijn de categorieën 'fraude, verduistering of diefstal' en 'gevaar voor de gezondheid, de veiligheid of het milieu'.

Van de 14 klokkenuiders hebben er 10 de misstand al in de eigen organisatie aangekaart. Zij hebben dit overwegend bij hun direct leidinggevende of de directie gedaan. Van de 14 klokkenuiders hebben er 7 de misstand reeds (ook) buiten de organisatie gemeld, voornamelijk bij een meld- of onderzoeksinstantie of in de strafrechtketen van politie en OM. 10 van de 12 klokkenuiders die de misstand in hun eigen organisatie of bij een externe instantie hebben gemeld, hebben daar in hun optiek negatieve gevolgen van ondervonden.

Definitie van een klokkenluider

In Nederland hanteren verschillende partijen een andere definitie van een klokkenluider. Het Adviespunt Klokkenluiders hanteert de volgende definitie:

Een klokkenluider is iemand die een op redelijke gronden gebaseerd vermoeden van een misstand in een organisatie heeft, waarbij het maatschappelijk belang in het geding is. Deze persoon heeft door zijn werk kennis van deze misstand.

Deze persoon kan de misstand al intern en/of extern gemeld hebben, of overweegt dit te doen. Dus ook iemand die eigenlijk een potentiële klokkenluider is, noemen wij een klokkenluider.

De mening van de cliënten

Om de dienstverlening te kunnen verbeteren, hebben wij de cliënten door middel van een enquête om hun mening gevraagd. 3 klokkenluiders en 16 andere personen die contact zochten hebben hierop gereageerd.

De klokkenluiders ontvingen slechts een beknopte enquête, omdat hun zaken op dat moment nog niet waren afgerond. Zij beoordeelden het adviespunt positief tot zeer positief op de aspecten bereikbaarheid, snelheid, vriendelijkheid, betrokkenheid, zorgvuldigheid, onpartijdigheid en de kwaliteit van de website.

De andere 16 contacten, waaronder de personen die advies wilden over hun zaak maar die wij niet kwalificeerden als klokkenluider, ontvingen een uitgebreide enquête. Ook deze respondenten gaven aan tevreden te zijn over de hierboven genoemde aspecten.

Een aantal van hen vond de ontvangen dienstverlening echter niet toereikend. Onze voorzichtige conclusie is dat de personen die ons om advies vroegen maar die wij niet als klokkenluider kwalificeerden het contact op prijs stelden, maar meestal teleurgesteld waren met datgene wat wij uiteindelijk voor hen konden betekenen. Het merendeel gaf overigens wel aan dat zij liever in een vroeger stadium met ons in contact waren gekomen.

Communicatie en voorlichting

Op 1 oktober 2012 is onze Twitter-account gestart en is de website www.adviespuntklokkenluiders.nl gelanceerd. In de eerste drie maanden heeft de website 3.520 unieke bezoekers getrokken. Over de start van het adviespunt is veel in de media verschenen, waaronder een aantal interviews met de voorzitter van de commissie.

We hebben diverse presentaties en workshops gegeven over het thema klokkenluiden en onze organisatie. Verder hebben wij met veel instanties gesproken, waaronder meld- of onderzoeksinstanties, partnerorganisaties, politieke partijen en de sociale partners.

2. Het Adviespunt Klokkenluiders

Fraude, corruptie, intimidatie, milieudelicten, discriminatie, overtreding van veiligheidsvoorschriften, slechte zorg aan hulpbehoevenden, kartelvorming... er gebeuren helaas soms dingen op het werk die niet door de beugel kunnen. De klok luiden over dit soort misstanden is niet gemakkelijk. Het is vaak een eenzaam en ingewikkeld proces. Klokkenluiders worden soms niet geloofd of op een zijspoor gezet. Zij weten zelf vaak niet goed welke stappen zij moeten zetten en waar zij moeten aankloppen met hun vermoedens van misstanden. Het geven van advies en ondersteuning aan degenen die hun vermoedens van een misstand naar voren willen brengen, is dan ook geen overbodige luxe.

Oprichting

Omdat het aanpakken van misstanden belangrijk is voor een goed functionerende samenleving, wilde het kabinet-Rutte I bereiken dat meer werkenden hun vermoedens van misstanden melden. Om klokkenluiders hierbij steun te bieden, is het *Tijdelijk besluit Commissie advies- en verwijspunt klokkenluiden* met de bijbehorende Nota van toelichting van 27 september 2011 tot stand gekomen. Op basis daarvan hebben de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) het Adviespunt Klokkenluiders per 1 oktober 2012 ingesteld. De oprichting van het adviespunt vond plaats mede op verzoek van de sociale partners, verenigd in de Stichting van de Arbeid en de Raad voor het Overheids- personeelsbeleid. Bij de oprichting is gekeken naar de Britse organisatie Public Concern at Work, die meer dan 20 jaar ervaring heeft met advisering aan klokkenluiders.

Het adviespunt is vooralsnog voor drie jaar ingesteld. Jaarlijks rapporteren wij aan de ministers van BZK en SZW, de Eerste en Tweede Kamer en de sociale partners. In 2014

wordt het adviespunt geëvalueerd door de ministeries van BZK en SZW; daarbij worden ook de sociale partners betrokken. In 2015 wordt besloten of, en in welke vorm, er een vervolg komt.

Taken

Het Adviespunt Klokkenluiders adviseert en ondersteunt klokkenluiders bij de stappen die zij kunnen zetten. Wij zijn er voor verontruste mensen op de werkvloer die vermoedens hebben van misstanden op het werk waarbij het maatschappelijk belang in het geding is. Het gaat meestal om werknemers, maar ook zzp'ers, uitzendkrachten, ex-werknemers, klanten of leveranciers kunnen vermoedens van misstanden hebben. Wij richten ons daarmee op alle werkenden in Nederland, zowel binnen de overheid als het bedrijfsleven. Wij doen geen onderzoek naar de misstanden, maar klokkenluiders kunnen in alle vertrouwelijkheid bij ons aankloppen voor advies en ondersteuning. Daarnaast geven wij voorlichting over klokkenluiden en signaleren wij ontwikkelingen en patronen ten behoeve van klokkenluidersbeleid.

Susanne van den Oudenhoven
Bureausecretaris

De klokkenluider staat bij ons centraal. Deze kan ons een enkele vraag stellen, maar wij kunnen ook uitgebreidere adviezen opstellen en de klokkenluider gedurende langere tijd bijstaan. Onze dienstverlening is gratis.

Onafhankelijk en vertrouwelijk

De financiering van het adviespunt is afkomstig van de ministeries van BZK en SZW. Wij opereren volstrekt onafhankelijk van deze ministeries. De ministeries hebben geen inzicht in onze zaken en hebben geen inspraak in ons beleid, onze bedrijfsvoering en de besteding van ons budget. Gezien de bescheiden omvang van de organisatie, hebben wij huisvesting gezocht bij een andere organisatie en deze gevonden in de dependance van de Nationale ombudsman in Den Haag. Hoewel wij facilitaire diensten afnemen van de Nationale ombudsman, opereren wij ook geheel onafhankelijk van deze organisatie.

Wij doen ons werk in vertrouwelijkheid: wij geven informatie over onze cliënten en hun zaken aan niemand door. De leden van de commissie en de bureamedewerkers hebben

een geheimhoudingsplicht. Bij de verwerking van de persoonsgegevens nemen wij de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) in acht. Verder zijn wij uitgezonderd van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob).

De mensen van het Adviespunt Klokkenluiders

Het Adviespunt Klokkenluiders bestaat uit een commissie en een bureau. Het bureau bestaat uit drie senior adviseurs (juristen), een bureausecretaris en een (externe) communicatieadviseur. Zij bemensen het adviespunt en adviseren degenen die bij ons aankloppen. De commissie bestaat uit drie leden, afkomstig uit het bedrijfsleven, de werknemersorganisaties en de overheid. Zij stippelt samen met het bureau het beleid uit. Daarnaast buigt de commissie zich met de adviseurs over complexe klokkenluiderszaken.

De commissieleden vormen (in deeltijd) met elkaar 0,7 fte; het bureau 4,4 fte.

Ilse Dekker
Communicatieadviseur

Onno van Veldhuizen
Lid commissie

Hannah de Jong
Senior adviseur

Liesbeth Mol
Senior adviseur

Martin van Pernis
Voorzitter commissie

Lydia Schut
Senior adviseur

Edith Snoey
Vicevoorzitter commissie

*“Geachte mevrouw, een thriller!
Uitstekend verwoord, mijn
complimenten. Als mijn hartslag
wat gedaald is, neem ik graag
even contact op.”*

3. In contact

Tussen 1 oktober en 31 december 2012 namen 105 personen contact op met het Adviespunt Klokkenuiders.

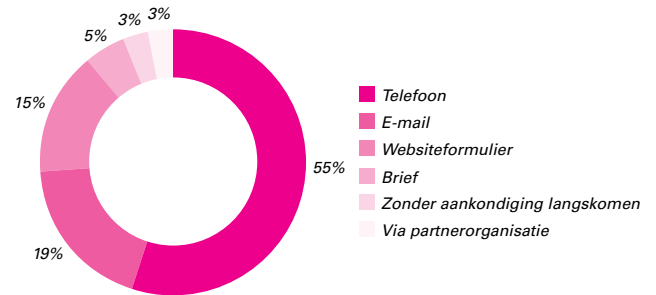
Men nam op verschillende manieren contact met ons op. Zie grafiek 1 'Eerste contact'. Meer dan de helft deed dit via het telefoonnummer 070 - 722 24 00, dat ingesteld is voor klokkenuiders. Op dit telefoonnummer zijn wij bereikbaar van maandag tot en met vrijdag tussen 9.00 uur en 17.00 uur; op afspraak is bellen buiten kantooruren ook mogelijk.

Van de 105 personen was 67 procent man en 33 procent vrouw. Zij namen om verschillende redenen contact op. Het merendeel, 73 personen, vroeg ons om een inhoudelijk advies. 11 personen hadden een (eenvoudig) verzoek om informatie. Ook zochten 10 personen een luisterend oor voor wat zij hebben meegemaakt. 4 personen zochten een podium om samen richting de media op te trekken om bepaalde maatschappelijke kwesties onder de aandacht te brengen. Tot slot werden wij benaderd door 7 werkgevers die informatie wilden over het opstellen van een klokkenuidersregeling. Zie grafiek 2 'Aard verzoek'.

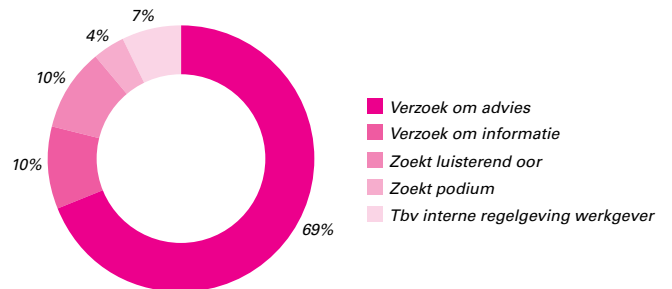
De 105 personen namen contact op over organisaties in de private, publieke en semipublieke sector. 'Privaat' omvat het bedrijfsleven en particuliere organisaties; 'publiek' staat voor de overheden zoals de ministeries, gemeenten, waterschappen, politie en defensie; bij 'semipubliek' gaat het om bijvoorbeeld instellingen in de zorg, woningbouwcorporaties en het onderwijs. 'Anders' zijn personen die bepaalde maatschappijbrede problematiek aan wilden kaarten. Zie grafiek 3 'Sector'.

Grafiek 4 geeft een beeld van de aard van de verzoeken gecombineerd met de sector (in aantallen).

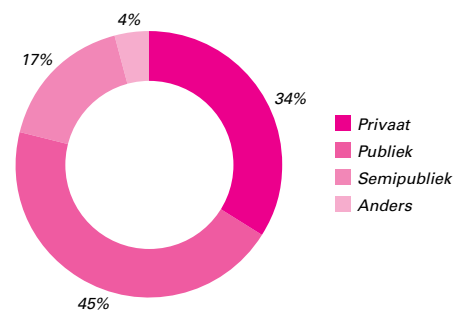
Grafiek 1. Eerste contact

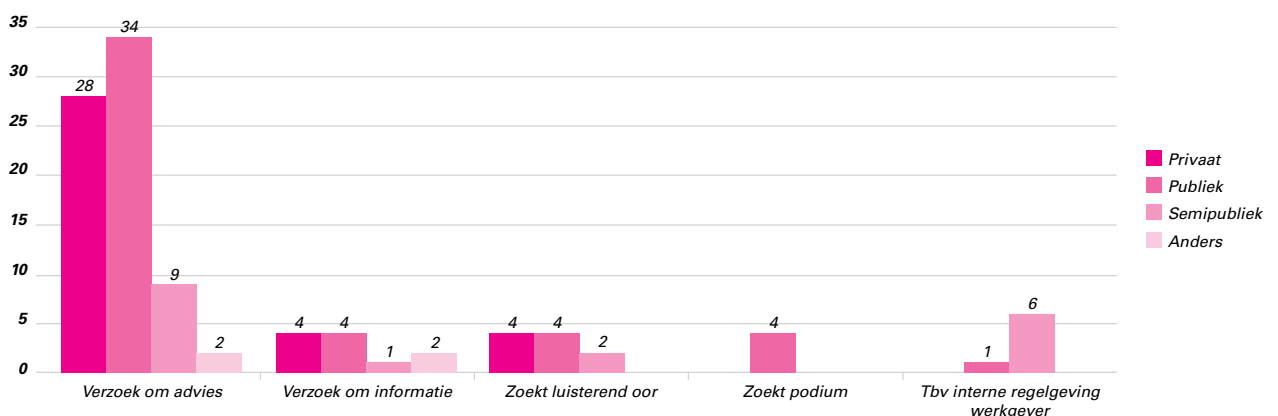
Grafiek 2. Aard verzoek

Grafiek 3. Sector

Grafiek 4. Aard verzoek en sector

4. De dienstverlening

Onze belangrijkste taak is het adviseren en ondersteunen van degenen die bij ons aankloppen. Zoals aangegeven in hoofdstuk 3, vroegen 73 van de 105 personen die contact opnamen om een inhoudelijk advies.

Op 31 december 2012 waren 47 van deze verzoeken om advies afgerond; 26 zaken liepen nog. Van de afgeronde zaken hebben wij bijgehouden welk advies wij uiteindelijk hebben verstrekt. De uiteindelijke dienstverlening in de groep lopende zaken kunnen wij in dit jaarverslag nog niet weergeven. Belangrijk hierbij is te vermelden dat in deze groep lopende zaken ook de meeste klokkenluiderszaken

vallen (zie de paragraaf 'Klokkenluiderszaken' op pagina 15 van dit jaarverslag); dit zijn complexe en vaak langlopende zaken. Onze dienstverlening in deze zaken zal dus pas worden weergegeven in het jaarverslag over 2013.

Tabel 1 'Dienstverlening afgeronde zaken' geeft weer wat wij in de 47 afgeronde zaken voor de cliënten hebben gedaan.

Verwijzing naar meldpunt of instantie

Zoals aangegeven in tabel 1, hebben wij in 21 gevallen cliënten naar een extern meldpunt of andere instantie doorverwezen. Tabel 2 'Doorverwijzing externe instantie' geeft weer naar welke soort instanties dit is geweest.

Tabel 1. **Dienstverlening afgeronde zaken**

	Aantal	Percentage
Advies zonder doorverwijzing	14	30
Advies met doorverwijzing naar de ondernemingsraad	2	4
Advies met doorverwijzing naar de werkgever	-	-
Advies met doorverwijzing naar een extern meldpunt	16	34
Advies met doorverwijzing naar een andere instantie of informatiebron	5	11
Advies met doorverwijzing naar een juridische dienstverlener	7	15
Interventie bij de werkgever	-	-
Interventie bij een extern meldpunt	-	-
Escalatie naar bijvoorbeeld een ministerie	-	-
(Nog) geen advies kunnen geven (bv. omdat de cliënt niet meer reageert)	3	6
Totaal	47	100

Tabel 2. **Doorverwijzing externe instantie**

	Aantal
Meldpunt, onderzoeksinstantie of inspectie	15
Politie of OM	1
Politiek	-
Media	-
Anders (bv. schuldhulpverlening, koepelorganisatie of consumentenorganisatie)	5
Totaal	21

Doorlooptijd

Wij vinden het belangrijk dat de mensen die contact met ons opnemen snel worden geholpen. Zij die dat telefonisch doen, worden direct te woord gestaan; degenen die schriftelijk contact opnemen, krijgen binnen één werkdag een ontvangstbevestiging (schriftelijk of telefonisch). Daarbij wordt aangegeven wanneer wij nader contact zullen opnemen dan wel een eerste reactie zullen geven. Eenvoudige vragen worden zoveel mogelijk direct beantwoord. Bij iets uitgebreidere vragen of verzoeken bekijken wij het verzoek van de cliënt en geven, in de meeste gevallen, binnen enkele werkdagen een eerste inhoudelijke reactie. Deze reactie kan bestaan uit het geven van informatie of het opvragen van de onderliggende stukken bij de cliënt zodat we de zaak nader kunnen gaan bestuderen.

Een gemiddelde doorlooptijd van de advieszaken is niet te geven. De reden hiervoor is dat de advieszaken onderling nogal verschillen. In de ene zaak is het bijvoorbeeld voldoende om een kort telefonisch advies te verstrekken, terwijl in een andere zaak een uitgebreid schriftelijk advies dient te worden geschreven. Ook kunnen zaken lang lopen, bijvoorbeeld als de klokkenluider een melding doet bij een extern meldpunt en het op prijs stelt dat wij over zijn schouder mee blijven kijken.

Klokkenluiderszaken

Van het totaal aantal verzoeken om advies kwalificeert een deel als 'klokkenluiderszaak'. Wij hanteren de volgende toets, gebaseerd op het *Tijdelijk besluit Commissie advies-en verwijspunt klokkenluiden*, om vast te stellen of het een klokkenluiderszaak is. Er moet sprake zijn van:

- een op redelijke gronden gebaseerd vermoeden van een misstand;
- die raakt aan het maatschappelijk belang; en
- die plaatsvindt bij het bedrijf of de organisatie waar de klokkenluider werkt of heeft gewerkt; of
- die plaatsvindt bij een ander bedrijf of een andere organisatie, indien de klokkenluider door zijn werkzaamheden kennis heeft gekregen van de mogelijke misstand.

Als een verzoek om advies voldoet aan de voorgaande punten, kwalificeren wij deze als een klokkenluiderszaak.

Wij adviseren klokkenluiders in dat geval hoe zij hun vermoedens van misstanden kunnen aankaarten. Het kan dus ook gaan om iemand die zijn vermoedens van een misstand nog niet of alleen binnen de eigen organisatie heeft gemeld.

Om te komen tot een advies waar de klokkenluiders de vermeende misstanden kunnen aankaarten, vragen wij hen om informatie. Zo voeren wij telefoongesprekken, lezen de stukken die zij ons verstrekken en nodigen wij hen indien nodig uit voor een bespreking. Zo nodig raadplegen wij openbare bronnen. Als wij voldoende informatie hebben, brengen wij advies uit aan de klokkenluider. In de meeste gevallen betreft dit een (uitvoerig) schriftelijk advies. Hierin besteden wij aandacht aan de feiten en omstandigheden van de zaak, de rol van het adviespunt en gaan wij in op de vraag hoe en waar hij de misstanden kan aankaarten. Als de klokkenluider de misstanden (verder) wil aankaarten, helpen wij in sommige gevallen de zaak overzichtelijk op papier te zetten. Wij houden vervolgens contact met de klokkenluider als hij zijn vermoedens van een misstand intern (binnen de eigen organisatie) dan wel extern (bij een externe meldinstantie) aankaart. Als het gaat om een melding bij een externe meld- of onderzoeksinstantie, proberen wij een 'warme overdracht' te bewerkstelligen. Tijdens het proces van de melding en het eventuele onderzoek dat wordt ingesteld, kijken wij als het ware over de schouder van de klokkenluider mee: wij bieden een luisterend oor, adviseren nader indien dat nodig is, en kunnen, in sommige gevallen (en alleen na toestemming van de cliënt), een interventie plegen door contact op te nemen met de werkgever of de meld- of onderzoeksinstantie. Wij kunnen overigens ook contact opnemen met een werkgever als wij van verschillende klokkenluiders signalen over vermeende misstanden in deze organisatie ontvangen. Wij doen dit in dat geval onder waarborging van de anonimiteit van deze klokkenluiders en niet eerder dan na hun toestemming.

Zoals eerder aangegeven, kunnen wij in dit jaarverslag de uiteindelijke dienstverlening in de lopende klokkenluiderszaken nog niet weergeven. Wel geven wij een eerste impressie van hetgeen wij tot op heden in deze zaken hebben ondernomen:

- het bestuderen van het (juridische) dossier en het op een

- rij zetten van de feiten en omstandigheden van de zaak;
- het vaststellen waar de klokkenluider zijn vermoedens van misstanden kan melden (intern dan wel extern);
- het mondeling en schriftelijk adviseren over de voorgaande punten;
- het plegen van een interventie bij een werkgever;
- het bewerkstelligen van een 'warme overdracht' naar een aantal meldinstanties;
- het bieden van een luisterend oor en een steun in de rug.

Geen klokkenluiderszaak

Indien een verzoek om advies niet voldoet aan de eerder beschreven toets, kwalificeren wij deze niet als een klokkenluiderszaak. Het gaat bijvoorbeeld om een burger die van mening is dat hij kennis heeft van mogelijke misstanden bij een bepaalde overheidsinstantie, of personen die maatschappijbrede problematiek willen aankaarten. Aangezien er geen werkrelatie is, kunnen wij hen slechts beperkt verder helpen. Of het gaat om een werknemer die van mening is dat hij ten onrechte wordt ontslagen, maar er is geen vermoeden van een misstand die raakt aan het maatschappelijk belang (met andere woorden: het is een individueel arbeidsrechtelijk conflict).

De personen die wij niet kwalificeren als klokkenluider, ondervinden in onze optiek vaak wel 'leed' door de situatie waarin zij verkeren. Sommigen zien zichzelf nadrukkelijk wél als een klokkenluider. Wij proberen deze personen zo goed mogelijk te helpen door naar hen te luisteren en waar mogelijk te verwijzen naar andere instanties. In de gecompliceerdere verzoeken om advies die wij niet kwalificeren als klokkenluiderszaak zetten wij de feiten en omstandigheden van een zaak schriftelijk op een rij. Dit kan cliënten helpen om een reëel beeld van hun situatie te krijgen of om andere instanties een duidelijk beeld van de zaak te geven. Onze advisering aan deze personen lijkt dus in bepaalde mate op de advisering in de klokkenluiderszaken. Kort en goed, besteden wij aan alle verzoeken om advies de benodigde tijd en aandacht.

Aantal zaken

Van de 73 verzoeken om advies die wij kregen, waren op 31 december 2012 14 zaken gekwalificeerd als klokkenluiderszaak (19 procent). Van deze 14 zaken hebben 3 klokkenluiders besloten af te zien van het doorzetten van hun zaak; de overige 11 zaken waren op 31 december nog in behandeling. In 14 andere zaken was het (nog) niet mogelijk om vast te stellen of het om klokkenluiderszaken ging, omdat het recent binnen gekomen zaken betrof of omdat de cliënt zijn adviesverzoek on hold had gezet. De overige 45 verzoeken om advies hebben wij na gedegen analyse niet kunnen kwalificeren als klokkenluiderszaak. In tabel 3 'Reden geen klokkenluiderszaak' is aangegeven op welke grond een verzoek om advies uiteindelijk geen klokkenluiderszaak was.

Werkgevers

Hoewel wij onze dienstverlening niet actief richten op werkgevers, hebben wij contact gehad met een zevental individuele werkgevers. Dit contact ontstond met name omdat deze werkgevers ons vroegen om informatie over en hulp bij het opstellen van klokkenluidersregelingen. Wij stellen overigens geen klokkenluidersregelingen op voor werkgevers, maar verstrekken wel informatie over klokkenluidersregelingen in het algemeen. Ook wijzen wij op bestaande voorbeelden van klokkenluidersregelingen en kunnen we op hoofdlijnen meedenken met werkgevers die een regeling willen opstellen. Daarnaast verstrekken wij, op verzoek, een voorbeeldartikel over het Adviespunt Klokkenluiders dat kan worden opgenomen in een klokkenluidersregeling en een stuk tekst dat kan worden geplaatst op het intranet van een organisatie.

Wij vinden het belangrijk dat iedere organisatie in Nederland een goede klokkenluidersregeling heeft. Daarnaast hopen we te bewerkstelligen dat klokkenluiders hun weg naar het adviespunt weten te vinden en dat idealiter in een zo vroeg mogelijk stadium.

Volledigheidshalve merken wij op dat wij werkgevers niet adviseren over individuele zaken of meldingen van vermoedens van misstanden: wij zijn er primair voor de klokkenluider.

Tabel 3. Reden geen klokkenluiderszaak

	Aantal	Percentage
Geen maatschappelijk belang (individuele zaak)	17	38
Geen misstand	6	13
Geen redelijk vermoeden	7	15
Geen werkrelatie tot de organisatie	12	27
Van horen zeggen / namens iemand anders	3	7
Totaal	45	100

“Over de grens van bereiken van maatschappelijk belang verschillen wij van mening. Niettemin wil ik u bedanken voor uw werk dat u besteed heeft aan beoordelen van mijn klacht. Waarbij mijn conclusie overblijft dat het nog steeds zo is dat geen enkele overheidsinstantie de materiële waarheid van (oorzaken van) mijn ontslag heeft onderzocht of willen onderzoeken.”

5. De klokkenluiders

Zoals aangegeven in het vorige hoofdstuk, hebben wij in 2012 14 zaken als klokkenluiderszaak aangemerkt. Wij schetsen hieronder een eerste beeld van deze klokkenluiders en hun zaken en merken hierbij nogmaals op dat, vanwege de beperkte bestaansperiode van het adviespunt, voorzichtigheid geboden is bij het trekken van conclusies.

Geslacht en leeftijd

Van de 14 klokkenluiders zijn er 8 man en 6 vrouw. Zij zijn voornamelijk tussen de 40 en 60 jaar oud. Zie tabel 4 'Leeftijdscategorie'.

Tabel 4. **Leeftijdscategorie**

	Aantal
Onder 30 jaar	1
Tussen 30 en 40 jaar	2
Tussen 40 en 50 jaar	3
Tussen 50 en 60 jaar	5
Ouder dan 60 jaar	1
Niet bekend (bv. anonieme klokkenluider)	2
Totaal	14

Tabel 5. **Werkniveau**

	Aantal
Hooggeschoold werk op HBO-niveau en hoger	12
Geschoold werk op MBO-niveau	-
On- en laaggeschoold werk tot en met VMBO-niveau	2
Totaal	14

Tabel 6. **Relatie klokkenluider tot organisatie**

	Aantal
Werknemer	10
Ex-werknemer	3
Tijdelijke werknemer zoals uitzendkracht of zzp'er	-
Klant/afnemer	-
Leverancier	-
Anders	1
Totaal	14

Werkniveau

De klokkenluiders zijn voornamelijk werkzaam in functies op HBO-niveau en hoger. Zie tabel 5 'Werkniveau'.

Sector

De klokkenluiders komen zowel uit de private (5 personen), publieke (5) als semipublieke sector (4).

Relatie tot de organisatie

De klokkenluiders zijn overwegend werknemer van de organisatie waar zij een misstand vermoeden. Zie tabel 6 'Relatie klokkenluider tot organisatie'.

Aard van de misstand

Wij hebben de vermoedens van misstanden ingedeeld in

een aantal categorieën. In sommige zaken is er echter niet één, maar zijn er meerdere vermoedens van misstanden die een rol spelen. In die gevallen hebben wij de twee belangrijkste misstanden genoteerd. Het totaal aantal misstanden komt daarmee op 22 in plaats van 14. Zie tabel 7 'Aard vermoeden van misstand'.

Fase komst naar adviespunt

Klokkenluiders kloppen in verschillende fasen bij ons aan. Dat kan zijn als zij zich aan het oriënteren zijn en de misstand nog niet in hun organisatie of elders hebben aangekaart. Het kan ook zijn op het moment dat de misstand al in de eigen organisatie is aangekaart, of als de misstand zowel intern als bij een externe instantie is gemeld. Ook komt het voor dat klokkenluiders de vermoedens van misstanden niet in de eigen organisatie hebben gemeld, maar direct naar een externe instantie zijn gestapt, bijvoorbeeld omdat melden in de eigen organisatie niet kon of niet werd aangedurfd.

Bij de start van het adviespunt ontvingen wij relatief veel verzoeken om advies over zaken die al lang liepen of die jaren geleden speelden. Deze personen hadden vaak al veel geprobeerd, waren bij diverse instanties geweest, en zagen in het net opgerichte adviespunt een nieuwe mogelijkheid om hun zaak onder de aandacht te brengen. Onze verwachting is dat wij in toenemende mate minder over oude en meer over nieuwe vermoedens van misstanden zullen worden benaderd.

Overigens hopen wij dat klokkenluiders ons in een zo vroeg mogelijk stadium om advies zullen vragen. De klokkenluider kan dan zo goed mogelijk begeleid worden in het zetten van de juiste stappen, waardoor hij zelf zo min mogelijk nadelige gevolgen ondervindt en meer kans heeft dat zijn melding goed door de organisatie wordt opgepakt.

Zie tabel 8 'Fase komst naar adviespunt' in welke fase de klokkenluiders bij ons hebben aangeklopt.

Tabel 7. **Aard vermoeden van misstand**

	Aantal
Mismanagement	3
Machtsmisbruik	-
Belangenverstremgeling of persoonlijk gewin	2
Schending van voorschriften of regels	1
Fraude, verduistering of diefstal	6
Onjuist gebruik van overheidsgeld	-
Achterhouden van informatie of verschaffen van onjuiste informatie	-
Valsheid in geschrifte	2
Corruptie en steekpenningen	1
Pesterijen, geweld of discriminatie	2
Seksuele intimidatie of misbruik	-
Gevaar voor de gezondheid, de veiligheid of het milieu	5
Anders	-
Totaal	22

Tabel 8. **Fase komst naar adviespunt**

	Aantal
Nog niets gedaan / voorfase	2
Reeds in eigen organisatie aangekaart	5
Reeds intern en extern aangekaart	5
Niet intern maar wel extern aangekaart	2
Totaal	14

*“Jij hebt meer informatie
losgekregen over mijn zaak dan
wie ook het afgelopen jaar.
Dank daarvoor.”*

Intern gemeld

Van de 14 klokkenluiders hebben er 10 de vermeende misstand in de eigen organisatie aangekaart of officieel gemeld. Zij hebben dit overwegend bij hun direct leidinggevende, de directie of het bestuur gedaan. De organisatie heeft vervolgens in de helft van de gevallen geen reactie gegeven of de kwestie direct ontkend of afgewezen; in de andere helft van de gevallen is de zaak nog in onderzoek, zijn er toezeggingen gedaan of is de kwestie (gedeeltelijk) opgelost.

Extern gemeld

Van de 14 klokkenluiders hebben er 7 de misstand buiten de organisatie gemeld, voornamelijk bij een extern meldpunt of onderzoeksinstantie of in de strafrechtketen van politie of OM. Van de 7 meldingen zijn er 4 nog in onderzoek bij deze instanties. Van de andere 3 meldingen heeft er onder andere één tot een afwijzing en één juist tot een toezegging geleid.

Ter verduidelijking: 5 personen hebben zowel een interne als een externe melding gedaan.

Extern advies ingewonnen

Op het moment dat de klokkenluiders zich bij ons meldden, hadden 7 van de 14 reeds elders extern (juridisch) advies ingewonnen. Zie tabel 9 'Extern advies ingewonnen'.

Gevolgen

Als een klokkenluider een misstand in zijn organisatie of bij een externe instantie meldt, kan deze daar negatieve gevolgen van ervaren. Dit kunnen bijvoorbeeld pesterijen zijn, gedwongen ziekmelding, schorsing of ontslag. Van de 12 klokkenluiders die per 31 december 2012 de kwestie intern en/of extern hadden gemeld, gaven er 10 aan daar in hun optiek negatieve gevolgen van te hebben ondervonden.

Enkele voorbeelden van onze klokkenluiderszaken

- **Overtreden van de wet- en regelgeving bij een waterschap**
- **Slechte arbeidsomstandigheden bij een bedrijf in de industrie**
- **Pesterijen bij een werk-leerbedrijf**
- **Gevaar voor patiënten in de verslavingszorg**
- **Gevaar voor de veiligheid bij een overheidsinstantie**
- **Fraude en mismanagement op een school**
- **Bedrijf betaalt steekpenningen aan een overheidsinstantie**
- **Fraude en valsheid in geschrifte bij een ministerie**

Tabel 9. **Extern advies ingewonnen**

	Aantal
Advocaat	3
Juridisch adviseur, rechtsbijstandsverzekeraar of Juridisch Loket	1
Vakbond	1
Anders	2
Totaal	7

6. De mening van de cliënten

Om onze dienstverlening te kunnen verbeteren, vragen wij onze cliënten deze te beoordelen. In december 2012 is een schriftelijke enquête verstuurd naar de personen die in de maanden oktober en november contact met ons opnamen.

Alleen de personen die ons een e-mailadres of een postadres hebben doorgegeven, ontvingen de enquête. Wij hebben twee groepen onderscheiden: de klokkenluiderszaken – die omdat deze zaken allemaal nog liepen een beknopte tussentijdse vragenlijst ontvingen – en de afgeronde zaken van de overige contacten. In totaal zijn er 42 enquêteformulieren verzonden; van 19 personen hebben wij een reactie terug ontvangen (dat is 45 procent): 3 klokkenluiders en 16 overige contacten hebben gereageerd.

Klokkenluiders

Zoals hierboven aangegeven, hebben wij de personen die wij hebben gekwalificeerd als klokkenluider niet kunnen bevragen naar onze volledige dienstverlening, omdat hun zaken nog niet zijn afgerond. Pas als hun zaken zijn afgerond, ontvangen zij een volledig enquêteformulier.

Wij hebben hun gevraagd naar onze bereikbaarheid, snelheid, vriendelijkheid, betrokkenheid, zorgvuldigheid, onpartijdigheid en de kwaliteit van de website: de 3 respondenten oordeelden positief tot zeer positief. Wat betreft de juridische advisering is één respondent zeer tevreden, één neutraal en gaf de derde aan dat het niet mogelijk is het juridisch advies te beoordelen omdat hij nog geen definitief advies had gekregen – al gaf deze laatste wel aan dat de adviseur de zaak uitstekend oppakt.

Overige contacten

Naast personen die wij uiteindelijk kwalificeerden als klokkenluider, werden wij ook door anderen met uiteenlopende vragen benaderd. Voor de enquête hebben wij deze personen samengevoegd tot één groep. Deze groep bestaat voor het grootste gedeelte uit personen die advies wilden over hun situatie, maar waarbij wij deze niet kwalificeerden als klokkenluiderszaak. Enkele anderen gaven aan dat zij een officiële melding bij ons wilden doen – wat niet mogelijk is omdat het adviespunt geen onderzoeksinstantie is. Verder

vallen onder deze groep degenen die ons benaderden voor algemene informatie of advies bij het opstellen van een klokkenluidersregeling, die een luisterend oor wilden of die via ons een podium zochten om brede maatschappelijke problemen aan te kaarten.

De respondenten gaven aan dat zij tevreden tot zeer tevreden zijn over de bereikbaarheid, snelheid, vriendelijkheid en betrokkenheid. Over de onpartijdigheid en de kwaliteit van de website is men, overwegend, neutraal tot zeer tevreden.

De respondenten die advies over hun eigen situatie wilden of die een officiële melding bij ons wilden doen, hoopten dat hun zaak als klokkenluiderszaak zou worden erkend en – in sommige gevallen – dat zij persoonlijk juridisch advies en (arbeidsrechtelijke) bescherming zouden ontvangen. Na een gedegen analyse van deze zaken zijn wij tot de slotsom gekomen dat dit geen klokkenluiderszaken waren, of dat het om een officiële melding ging die elders gedaan moest worden. Wij hebben deze personen zoveel mogelijk geprobeerd op weg te helpen met een advies en in sommige gevallen een doorverwijzing naar een andere instantie. Een aantal van hen vond dit ontoereikend. Ook gaven deze respondenten aan dat wat hen betreft de dienstverlening niet ver genoeg gaat. Zij gaven hierbij aan de onderzoeksfunctie en het feit dat wij geen rechtspositionele bescherming kunnen bieden, te missen.

Wij trekken de voorzichtige conclusie dat deze personen teleurgesteld zijn omdat zij hadden gehoopt dat wij meer voor hen zouden kunnen betekenen, en realiseren ons dat wij – ondanks onze inspanningen daartoe – die teleurstelling niet kunnen wegnemen.

Het merendeel van de groep ‘overige contacten’ gaf aan dat zij liever in een vroeger stadium met ons in contact waren gekomen. Op de vraag of zij ons aan een ander zouden aanbevelen, antwoordde de helft positief en de helft negatief.

Klachten

Wij bieden mensen de mogelijkheid een officiële klacht in te dienen over het Adviespunt Klokkenluiders, bijvoorbeeld over de dienstverlening of een gegeven advies. Op de website wordt de procedure uitgelegd en ook is de klachtenregeling te downloaden. In 2012 zijn er geen klachten ingediend.

“Hoe groot is dan de frustratie voor u en voor mij als blijkt dat het Adviespunt Klokkenuiders, dat nota bene is opgericht door de minister van BZK, zeer moeizaam weet door te dringen bij volgende instanties.”

7. Communicatie en voorlichting

In 2012 hebben wij diverse activiteiten op het gebied van communicatie en voorlichting ondernomen.

Website en Twitter

Op 1 oktober 2012 is onze Twitter-account gestart en is de website www.adviespuntklokkenluiders.nl gelanceerd.

Op de website kunnen klokkenluiders en andere geïnteresseerden uitgebreide informatie vinden over klokkenluiden. Ook staat onze dienstverlening beschreven en wordt er geregeld een nieuwsbericht geplaatst. Tussen 1 oktober en 31 december 2012 heeft de website 3.520 unieke bezoekers getrokken.

Media

De start van het adviespunt heeft veel aandacht in de media gekregen. Een deel van de berichtgeving was positief; ook roerden een aantal tegenstanders zich. Op 1 november en 1 december 2012 zijn persberichten naar buiten gebracht; dit heeft ook berichtgeving opgeleverd.

Presentaties

In 2012 hebben wij diverse presentaties en workshops gegeven over het thema klokkenluiden en onze organisatie. Om te beginnen was er op 1 oktober 2012 het openings-evenement, waar – naast toenmalig minister van BZK mevrouw Spies – de voorzitter van de commissie een toespraak hield. Op de Dag van de Integriteit, georganiseerd door Bureau Integriteitsbevordering Openbare Sector (BIOS), heeft de voorzitter een plenaire toespraak gehouden en hebben de adviseurs een workshop gegeven. De voorzitter heeft als deskundige plaatsgenomen in een forum tijdens een themamiddag Bestuurlijke Integriteit voor de commissarissen van de Koningin en de chefs kabinet. Ook hebben wij een presentatie gegeven op het Nationaal Compliance Congres en een presentatie aan een groep ambtenaren uit Indonesië die werkzaamheden verrichten ter voorkoming van fraude en corruptie.

Gesprekken met instanties

Teneinde de hulp aan klokkenluiders te verbeteren, hebben wij in 2012 overleg gevoerd met veel meld- of onderzoeksinstanties en partnerorganisaties. Met een aantal van de meld-

of onderzoeksinstanties zijn ook (werk)afspraken gemaakt over de doorverwijzing van klokkenluiders naar deze organisaties (en vice versa).

Het is op dit moment te pril om conclusies te verbinden aan, dan wel adviezen te geven over de verbetering van de wijze waarop deze organisaties omgaan met meldingen van vermoedens van misstanden. In het jaarverslag over 2013 zullen wij hier nader op ingaan.

Met onder andere de volgende meld- of onderzoeksinstanties hebben wij kennis gemaakt of overleg gevoerd:

- Onderzoeksraad Integriteit Overheid
- Meldpunt M
- Openbaar Ministerie (Functioneel Parket)
- Rijksrecherche
- FIOD
- Nationale ombudsman
- Commissie Klokkenluiders (CKGO) van de VNG
- Inspectie SZW
- NMa

Uiteraard hebben wij ook contact gehad met een aantal partnerorganisaties, zoals Transparency International Nederland en BIOS, politieke partijen en de sociale partners. Ook hebben wij kennis gemaakt met de Expertgroep Klokkenluiders.

8. Blik op 2013

Na de ervaringen die wij hebben opgedaan in de eerste drie maanden van ons bestaan in 2012, richten wij nu onze blik op 2013.

De aandacht voor klokkenluiders in de politiek en daarmee in de media is in 2012 gestegen en zal naar onze verwachting in 2013 verder toenemen. Hopelijk vertaalt zich dit ook in toenemende aandacht en ruimte voor klokkenluiders in organisaties.

Wij hebben gemerkt dat klokkenluiders duidelijk behoefte hebben aan ondersteuning en advies. Als wij de lijn van onze eerste drie maanden doortrekken en de toenemende aandacht voor klokkenluiders daarbij betrekken, verwachten wij dat wij elke maand weer nieuwe verzoeken om advies van klokkenluiders zullen ontvangen. Wij zullen onze deskundigheid en gedrevenheid onverminderd inzetten om hen zo goed mogelijk te helpen. En wij zullen een vinger

aan de pols houden in de zaken van onze klokkenluiders om te bezien of deze goed verlopen en indien nodig te kunnen bijspringen.

In 2013 zullen wij doorgaan met het voeren van gesprekken met meld- of onderzoeksinstanties en partnerorganisaties om een goede behandeling van klokkenluiderszaken te helpen bewerkstelligen. Wij zullen daarnaast monitoren hoe snel en efficiënt de verschillende meldpunten de zaken van onze cliënten oppakken. Waar nodig zullen wij verbeteringspotentieel bij de betrokken instanties aangeven.

Ook gaan wij door met het geven van presentaties en voorlichting. Verder hebben wij een kennisuitwisseling gepland staan met Public Concern at Work.

In het voorjaar van 2014 volgt ons volgende jaarverslag, waarin wij opnieuw een beeld van klokkenluiders in Nederland en onze werkzaamheden zullen geven. Dit zal een uitgebreider beeld zijn, gebaseerd op een vol kalenderjaar.

“Ik hoop van harte dat u er met uw organisatie in slaagt om in ons land een goed klimaat te scheppen voor echte klokkenluiders. Dat verdienen maatschappelijk bewogen mensen.”

Colofon

Een uitgave van het
Adviespunt Klokkenuiders,
maart 2013

Bezuidenhoutseweg 78a
2594 AX Den Haag

Postbus 90414
2509 LK Den Haag

T 070 - 722 24 00
E info@apkl.nl
I www.adviespuntklokkenuiders.nl

Tekst

Adviespunt Klokkenuiders

Fotografie (groepsfoto)

BM Fotografie

Ontwerp

NH Vormgevers

Drukwerk

Aranea Grafimedia

